

Сібекіна А.Ю.*

ПРОБЛЕМИ ВИСВІТЛЕННЯ ОСНОВНИХ ПАРАМЕТРІВ ТА ПЕРЕВАГ МАЙБУТНЬОЇ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Анотація. Тему європейської інтеграції, як привабливу для суспільства ідею, використовують у політичній риторичі майже всі головні політичні сили. Запевнення у незмінності європейського курсу України стали невід'ємним атрибутом офіційних послань, промов та звітів на різних рівнях органів влади. Проте реальне, а не декларативне висвітлення європейської інтеграції, що, насамперед, стосується внутрішнього розвитку країни та покращення життя пересічної людини, має низький рівень інформованості серед різних цільових аудиторій.

Ключові слова: європейська інтеграція, Угода про Асоціацію, зона вільної торгівлі, мита, торгові обмеження, перехідний період, експорт, імпорт.

Annotation. The theme of European integration, as an attractive public idea, political rhetoric used in almost all the major political forces. Assurances immutability European course of Ukraine became an inherent part of the official letters, speeches and reports on the various levels of government. However, the real, not declarative coverage of European integration, especially for the internal development of the country and improvement of human life, has a low level of awareness among various target audiences

Key words: European integration, the Association Agreement, Free Trade Area, duties, trade restrictions, the transition period, exports, imports.

Аннотация. Тему европейской интеграции, как привлекательной для общества идея, используют в политической риторике почти все главные политические силы. Заверения в неизменности европейского курса Украины стали неотъемлемым атрибутом официальных посланий, речей и отчетов на различных уровнях органов власти. Однако реальное, а не декларативное освещение европейской интеграции, прежде всего, касается внутреннего развития страны и улучшения жизни обычного человека, имеет низкий уровень информированности среди различных целевых аудиторий.

Ключевые слова: европейская интеграция, Соглашение об Ассоциации, зона свободной торговли, пошлины, торговые ограничения, переходной период, экспорт, импорт.

Постановка проблеми. Угода про асоціацію з ЄС разом із включенням до неї положень про ЗВТ є шляхом до Європи, яким прямують українські можновладці часто на словах.

* Старший викладач кафедри світового господарства і міжнародної економічної інтеграції Українського університету фінансів та міжнародної торгівлі

Майбутня Угода про Асоціацію не гарантує членства в ЄС, але в той же час засвідчує волю рухатися в зазначеному напрямку для обох сторін. Проте втілення цієї волі залежить від також від формально-процедурних моментів інформаційного забезпечення та публічного моніторингу основних парламентів, проблем та переваг створення поглибленої ЗВТ Україна-ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Час від часу в публікаціях І. Бураковського, А. Гальчинського, І. Газизулліна, В. Гуменюк, К. Ештон, В. Мовчан, І. Новака, В. Пятницького, О. Савицького, О. Сушко, О. Шниркова, О. Шумило, тощо знаходить відображення характеристика майбутніх потенційних переваг від набуття Україною асоціації з ЄС проте характеризуються дотичним характером.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В той же час, серед моделей євроінтеграції слід відмітити цікаві результати досліджень, отримані, зокрема, Генеральним директором з торгівлі Єврокомісії, Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій, Інститутом економічних та політичних консультацій та Німецької консультативної групи, CEPS, CASE та О. Плотніковим. Проте проблемі вчасного, місткого інформаційного забезпечення щодо основних параметрів еventуальних переваг та недоліків різним групам інтересів приділяється значно менше уваги. [1, с. 24-26; 2, с. 276-278]

Формулювання цілей статті. Для країн колишнього соціалістичного табору величезним стимулом до проєвропейських перетворень було прагнення якомога тісніших відносин з ЄС аж до вступу до нього. Хтось, як от сусіди України Польща, Угорщина, Словаччина, Румунія, Хорватія, уже досягли цього й нині користуються всіма перевагами перебування в об'єднаній європейській родині. Інші держави, такі як Чорногорія, Сербія наполегливо рухаються до цього.

Традиційно в країні з євроінтеграційними прагненнями одночасно реалізуються дві інформаційні компанії – безпосередньо державною владою та ЄС.

Слід зауважити, що на теренах України публічне висвітлення питань європейської інтеграції, зокрема про витрати і вигоди майбутньої ЗВТ є можливим завдяки фінансуванню європейської інформаційної компанії з боку наступних трьох ключових суб'єктів:

- Представництво ЄС;
- Посольство Великобританії;
- Міжнародний фонд «Відродження».

Таким чином в 2013 р. , Представництво ЄС передбачає витратити на підтримку європейської інформаційної кампанії 1 млн. євро, Посольство Великобританії – 2,3 млн. євро, а фонд «Відродження» – 619 тис. євро. Частина цих коштів (1,8 млн. євро) направляється безпосередньо на роз'яснювальну роботу з населенням.

Кошти вищезазначених організацій виділяються, перш за все, на підготовку телепрограм та фільмів, друг інформаційних матеріалів, проведення круглих столів, форумів, конференцій, що допомагають розібратися в положеннях Угоди про Асоціацію з ЄС та наслідках євроінтеграції. [3, с. 9]

Згідно з Посланням Президента у 2013 р. європейська інтеграція була, є і залишається орієнтиром і системоутворюючим чинником для реалізації стратегічних завдань розвитку України й нині складає два взаємопов'язані виміри: укладання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка передбачатиме створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі, та реалізацію комплексної програми внутрішніх перетворень і модернізації в усіх сферах політичного, економічного та соціального життя держави. [4, с. 229]

В той же час цікавим видається той факт, що безпосередньо Україна кілька років не приймає участі в фінансуванні роз'яснювальної роботи щодо просування євроінтеграційних ідей. Так, останній раз виділення коштів в розмірі 6 млн. грн. на інформування населення про євроінтеграцію було кілька років тому. [3, с. 10]

27 березня 2013 р. МЗС отримало доручення від Кабінету міністрів розробити інформаційну кампанію на 2013-2017 рр. Проте виявляється, що на даний момент немає навіть теоретично обґрунтованої суми коштів по даному проекту. [5]

Слід зазначити, що проведене в січні-лютому 2013 р. опитування DW-Trend з приводу відношення українців до підписання Угоди про Асоціацію виявило, що більшість українців все ж таки підтримують прагнення України, а також вважають доцільними політичні вимоги ЄС в якості умови до підписання Угоди про Асоціацію Україна – ЄС. [2, с. 280]

Отже, як видно з табл. 1, пересічне населення України вважає, що модернізація української економіки, вихід на нові ринку збуту українських товарів, створення нових робочих місць та підвищення добробуту, посилення демократії та укріплення правової системи є основними перевагами від Угоди про Асоціацію з ЄС.

Таблиця 1
Перелік ключових повідомлень в інформаційних кампаніях щодо
приєднання України до ЄС та Митного Союзу

ЄС	Митний союз
Прозорість діяльності політичних партій, сприяння виконанню їх передвиборчих програм	Підвищення експортного потенціалу для підприємців
Прозорість відбору держслужбовців на конкурсній основі	Зниження вартості товарів та послуг (в т.ч. комунальних) після перегляду цін на газ
Гарантія ефективного захисту прав власності	Поява нових робочих місць в результаті розвитку спільних промислових об'єктів (в галузі літакобудування, суднобудування)
Зменшення рівня корупції врегулювання діяльності правоохоронних органів	Послаблення прив'язки національної валюти до дол. США
Справедливе правосуддя	
Посилення прав захисту споживачів	
Зниження вартості товарів та послуг в результаті підвищення конкурентоспроможності після входження в ЗВТ	
Підвищення експортного потенціалу для підприємців	
Поява нових робочих місць в результаті покращення інвестиційного клімату	

ЄС	Митний союз
Підвищення рівня соціального захисту населення	
Покращення екологічної ситуації	
Підвищення рівня безпеки в автотранспортній галузі	
Покращення якості послуг в галузі авіаперевезень	
Підвищення якості освіти	
Лібералізація візового режиму	

Джерело: [3, с. 9]

Згідно з даними Центру ім. Разумкова найбільшою підтримкою серед українського населення (65 % респондентів) інтеграція в ЄС користувалась у 2002 р., найнижчою – у 2004-2005 рр., а наприкінці 2012 р. цей показник склав 48 %. Опитування, проведені Центром, у квітня 2013 р. виявили, що 41,7% українців виступають за вступ до ЄС, а 37,2% – за приєднання до Митного союзу. Ці дані цікаві тим, що розбіжність між прибічниками різних векторів інтеграції складає вже менше 10 %. [3, с. 12]

Так, за результатами дослідження KeyCommunications (на вимогу посольства Великобританії), що пройшли у квітні 2013 р. з приводу визначення інформованості українців про переваги підписання Угоди про Асоціацію виявили, що рівень інформованості різних цільових аудиторій стосовно європейської інтеграції в цілому та Угоди про асоціацію зокрема – дуже низький. 5,3% громадян України оцінили свій рівень як високий, 38,6% – як середній, 43,5% – як низький і 9,5% – не мають жодної інформації про ЄС. [6]

В цьому ракурсі цікавим видається той факт, що перший офіційний переклад на українську мову Угоди про Асоціацію та ЗВТ з ЄС був оприлюднений Кабінетом Міністрів лише в серпні 2013 р. [7]

Проект договору налічує 236 сторінок, а також доповнення, додатки та протоколи, що регламентують торгові правила по окремим групам товарів, а також умови надання допомоги у митних справах та принципи участі України в програмах ЄС. [7]

Крім визначення базових принципів розвитку політичного діалогу і співробітництва к контексті асоціації, угода також регламентує основні напрями співробітництва у зовнішній політиці, сфері безпеки, торгово-економічних питаннях. Крім того, документ визначає умови функціонування Ради асоціації, яка буде здійснювати контроль та моніторинг виконання Угоди. Планується, що в склад Ради увійдуть з української сторони – члени Уряду, а з європейської – члени Ради ЄС та Європейської Комісії.

Таким чином, Угода про асоціацію:

- Має на меті прискорити і поглибити політичні та економічні відносин між Україною та ЄС, а також забезпечити поступову інтеграцію у внутрішній ринок ЄС, у тому числі завдяки створенню поглибленої ЗВТ.
- Пропонує спосіб використання динаміки відносин між Україною та ЄС з особливою увагою до підтримки основних реформ, відновлення і зростання економіки, здійснення державного управління і галузевої співпраці.
- Визначає порядок денний реформ в Україні, який спирається на комплексну програму наближення українського законодавства до законодавства ЄС, що буде орієнтиром для всіх партнерів України у роботі та наданні підтримки.

- Переговори щодо Угоди про асоціацію проводилися у поєднанні з іншими питаннями. Так допомога ЄС Україні пов'язана з порядком денним реформ, що є результатом переговорів. Зокрема, важливою у цьому контексті є програма Всеохоплюючого інституційного розвитку.

Можна сказати, що причиною офіційного оприлюднення документу став громадський інтерес, що підсилюється у зв'язку із наближенням саміту Східного Партнерства, на якому і планується підписання Угоди про Асоціацію з ЄС.

В українському перекладі Угоди уточнено транслітерацію деяких сільськогосподарських продуктів та продуктів харчування, а також вин європейських виробників, географічні назви вин України, які мають бути захищені в ЄС, і алкогольних продуктів ЄС, що потребують захисту в Україні.

В свою чергу, Міністерство юстиції підтвердило, що текст Угоди повністю відповідає положенням Конституції України. [8, с. 2]

Якщо у листопаді 2013 р. на Саміті Східного Партнерства Україна підпише Угоду про Асоціацію з ЄС, ЗВТ між ними має бути створена в за 10 років, тобто до кінця 2023 р.

Проте до моменту створення повноцінної ЗВТ єдиними торговими обмеженнями між країнами будуть імпорتنі мита.

В той же час обидві сторони мають ліквідувати експортні мита та експортні субсидії для сільського господарства протягом перехідного періоду, який триватиме не більше 10 років, проте буде варіюватися в залежності від виду обмежень.

Крім того, сторони не зможуть більше, за рідкісним винятком, вводити збори та платежі для непрямих захисту національних виробників або наповнення бюджету, а також використовувати нетарифні бар'єри для імпорту та експорту за винятком передбачених у СОТ.

Тому, протягом 10-літнього перехідного періоду сторонам слід також анулювати або знизити ввізні мита на більшість товарних позицій. Хоча, в багатьох випадках вони будуть просто зафіксовані на теперішньому рівні. Після того, як ставки мит досягнуть обумовленого в Угоді рівня, сторони не зможуть збільшувати існуючі мита або вводити нові без схвалення другої сторони. Крім випадку, коли сторона отримає схвалення спеціального органу СОТ з врегулювання суперечок. В той же час ніщо не забороняє будь-якій стороні встановлювати ставки нижче, ніж зафіксованих в Угоді, а потім знову піднімати до цього рівня. [9, с. 3]

Слід зазначити, що ЄС планує відмінити або знизити більшість мит відразу, без перехідного періоду. Зокрема, до нуля мають знизитися ставки на імпорт сталі – основного експортного товару України в торгівлі з ЄС (саме на чорні метали приходиться 22,7% поставок українських товарів в Європу). Частково будуть збережені мита на ввезення українського зерна, на яке доводиться 11,6% експорту з України в ЄС. Так, наприклад, мито на імпорт пшениці в Європу з України збережеться на рівні 95 євро/т, а квота складе до 1 млн. т на рік; для кукурудзи – 94 євро/т і квотою 400-650 тис. т. А мито на олію складе 6,4%. Втім, імпорт насіння та плодів олійних рослин в ЄС (7,2% українського експорту в ЄС), а також руд шлаків і зол (9,5%) переважно буде вільним, без обмежень у вигляді мит та квот. Зазначимо також, що на імпорт з України продуктів нафтопереробки буде стягуватися мито від 3,5% (мазут) до 4,7% (бензин). [9, с. 3; 10]

Зрозуміло, що зі свого боку, Україна також має зменшити мита, проте, на відміну від ЄС, з можливістю поступового їх зниження протягом тривалого перехідного періоду з багатьох товарних позицій до 10 років. Наприклад, поступового зниження слід очікувати на засоби наземного транспорту (11,4 % українського імпорту з ЄС). Також зразу після на-

буття чинності ЗВТ Україна має зробити нульове мито для фармацевтичної продукції (8,3% європейського імпорту в Україну). [9, с. 3; 10]

Також ЄС дозволить Україні як країні, що розвивається, використовувати окремі заходи для захисту внутрішнього ринку. Наприклад, підвищити ввізні мита для легкових авто, якщо під час відповідного розслідування європейськими експертами виявиться, що за допомогою низьких мит європейські автовиробники утискають українських.

На даний момент експертам важко оцінити достеменно, наскільки виграє або програє українська економіка від перегляду торгових обмежень. Проте ефект від перегляду ввізних мит для бюджету буде хоча і негативним, але не критичним, оскільки вони складають лише 4% доходів національного бюджету. [9, с. 3]

Проте обнадійливими видаються теоретичні моделі, розроблені експертами Kyiv School of Economics, які свідчать про позитивний довгостроковий ефект від створення ЗВТ між Україною та ЄС. Так, за останніми оцінками, якщо б ЗВТ Україна – ЄС була створена в 2009 р., то до 2011 р. національний експорт зріс би з 56 до 91 млрд. дол. США, причому за рахунок експорту не тільки в ЄС, але й приміром в Росію. При цьому ЗВТ змогла б зменшити частку сировини в українському експорті з 16% до 10%, а частку інвестиційних товарів збільшити з 17% до 28%.

Тому, на думку експертів від більш тісної інтеграції з ЄС виграють перш за все вітчизняна легка промисловість, металургія, машинобудування і транспорт, що допоможе диверсифікувати український експорт. [9, с. 3]

Таким чином для споживачів вільна торгівля з ЄС означатиме:

- нижчі ціни в результаті доступу до ширшого асортименту продукції й, відповідно, більшої конкуренції між виробниками та продавцями;
- безпечнішу продукцію на внутрішньому ринку, що стане результатом передбачених УА якісних змін українського законодавства та регуляторних норм;
- нові робочі місця у результаті покращення інвестиційного клімату в Україні внаслідок створення сприятливішого регуляторного середовища, яке відповідатиме нормами і правилам ЄС;
- підвищення рівня соціальної захищеності, оскільки текст угоди містить положення щодо безпеки й стандартів праці, соціального забезпечення, екологічних вимог тощо.

Перевагами для українського бізнесу варто назвати:

- безмитний доступ до найбільшого в світі ринку для більшості українських продуктів, що створює великі можливості для експорту;
- поліпшення доступу на ринки третіх країн через гармонізацію українського законодавства з законодавством ЄС і, відповідно, перехід на визнані в світі стандарти;
- кращу законодавчу захищеність прав інтелектуальної власності та застосування нових норм на практиці, що принесе вищі прибутки для винахідників і митців;
- кращий внутрішній інвестиційний та бізнес клімат.

Для України глибока і всеосяжна ЗВТ з ЄС означає підвищення ефективності управління державними фінансами, додаткові можливості для завершення вже розпочатих соціально-економічних реформ. Безсумнівними стратегічними перевагами є підвищення продуктивності праці, зменшення безробіття та рівня бідності.

Водночас можливими є й окремі труднощі в тимчасовому зростанні витрат, пов'язаних із адміністративними та правовими змінами. Додаткових видатків від бізнесу потребуватиме дотримання високих стандартів. Однак якщо ЗВТ з ЄС і призведе до певних втрат у короткостроковій перспективі, то безперечними й вагомими будуть виграші на середньо-та довгостроковий терміни.

Висновки. Отже, виходячи з даних багатьох соціологічних досліджень в українському суспільстві наявна проблема низької поінформованості щодо європейської інтеграції взагалі і майбутньої Угоди про асоціацію та ЗВТ між Україною та ЄС зокрема.

Проте саме Угода про асоціацію стає новим етапом у розвитку договірних відносин Україна – ЄС, який передбачає політичну асоціацію та економічну інтеграцію, і відкриває шлях до подальших прогресивних перетворень на основі спільних цінностей у повній відповідності до демократичних принципів, верховенства права, належного державного управління, прав і основоположних свобод людини.

Положення про створення глибокої та всеосяжної ЗВТ між ЄС та Україною є невід'ємною частиною Угоди про Асоціацію. Ними передбачено взаємне відкриття ринків, а також регуляторне та інституційне наближення України до ЄС, що створює підґрунтя для отримання цілком відчутних переваг як для пересічних громадян, так і для українського бізнесу.

Список використаних джерел

1. Валуйєв Б. І., Сібекіна А. Ю. Порівняльна оцінка потенційних можливостей від членства України в ЗВТ з СНД та ЗВТ+ з ЄС / Б.І. Валуйєв, А.Ю. Сібекіна // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2012. – № 6. – С. 22-27.
2. Сібекіна А. Ю. Аналіз евентуальних можливостей від членства України в ЗВТ з СНД та ЗВТ+ з ЄС / А.Ю. Сібекіна // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. – 2013. – Випуск 113. Частина II (у двох частинах). – С. 273-282.
3. Самсонова Юлія. Война миров / Самсонова Юлія // Власть денег. – 2013. – № 25-26. – С. 8-12.
4. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : НІСД, 2013. – 576 с.
5. Розпорядження Кабінету міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо виконання у 2013 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» № 168-р 27 березня 2013 року [Електронний документ]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/168-2013-%D1%80>.
6. Угода про асоціацію ЄС – Україна: дослідження обізнаності цільових груп та стратегія комунікаційної кампанії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/publications/scoping-study-on-raising-awareness-about-the-eu.uk>.
7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом і його державами-членами, з іншої сторони, 30.08.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344&cat_id=223223535
8. Смышляев Степан. Соглашение об ассоциации с Евросоюзом обрело официальное содержание / Смышляев Степан // Капитал. – 2013. – № 80. – С. 2.
9. Снежко Елена. Став ассоциированным членом Евросоюза, Украина в течении 10 лет создаст зону свободной торговли с ЕС / Снежко Елена // Капитал. – 2013. – № 45. – С. 1,3.
10. Стан зовнішньоекономічних відносин з країнами Європейського Союзу за 2012 рік, 18.03.2013р., № 08.2-27/38 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.